

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף קטז

(בעמוד הקודם)

הגמרא חוזרת לדברי רב חנה לעיל:

אלא קשיא עולה: עדיין קשה מה שרב חנה אמר שעולת מדבר אינה טעונה הפשט וניתוח, והקשה לו רב חסדא ממה ששינו בכרייתא שהיא כן טעונה הפשט וניתוח.

תירוץ: **תרי תנאי היא:** נחלקו בזה התנאים.

דתניא, רבי ישמעאל אומר, כללות נאמרו בסיני, ופרטות נאמרו באהל מועד: כלומר רק כללות של דיני הקרבנות נאמרו בסיני, כגון "מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִי וְזִבְחֶת עָלָיו אֶת עֲלֹתֶיךָ", אך פרטי ההלכות כגון הפשט וניתוח נאמרו אחר כך באהל מועד, ונמצא שלדעת רבי ישמעאל עולת מדבר שהיתה בסיני עדיין לא היתה טעונה הפשט וניתוח, וא"כ רב חנה סובר כרבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר, כללות ופרטות נאמרו בסיני, ונשנו באהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב: כלומר נאמרו פעם שלישית כשאמר להם משה את משנה תורה (- ספר דברים), ולדבריו עולת מדבר טעונה הפשט וניתוח שהרי גם הפרטים נאמרו כבר בסיני, וזה טעמה של הכרייתא שמחייבת בהפשט וניתוח, לפי שכבר בסיני נאמרו הדינים הללו.

*

אמר מר - הכל כשירין להקריב: הכרייתא למעלה אמרה, שלפני שהוקם המשכן היה מותר להקריב את כל סוגי בעלי החיים הטהורים.

הגמרא מכררת מהיכן לומדים זאת? רב הונא מבאר מהפסוק "ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל הבהמה הטהורה ומכל העוף הטהור". המילה "בהמה" מלמדת על

בהמה כמשמעותה, ובנוסף מלמדת גם על חיה, כי גם חיה היא בכלל בהמה (לומדים זאת מהנאמר "זאת הבהמה אשר תאכלו... איל צבי ויחמור").

*

הברייתא אמרה: זכרים ונקבות תמימין ובעלי מומין: קרבו לפני שנבנה המשכן.

(דאמר מר תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות ואיתקש בהמה לעוף תמימין ובעלי מומין) **לאפוקי מחוסר אבר דלא:** הגמרא מבארת שהברייתא ממעטת מחוסר אבר שפסול להקרבה.

דא"ר אלעזר מנין למחוסר אבר שנאסר לבני נח: מניין שאסור לגויים להקריב בהמה מחוסרת איבר קרבן לה' ב'במה' שלהם? לומדים זאת מנח, שה' ציוה אותו "ומכל החי מכל בשר שנים מכל תביא אל התבה", כדי שהוא יוכל להקריב אחר כך קרבנות לה'. ומהמילים "ומכל החי" לומדים שהוא צריך להביא בהמה שכל ראשי האיברים שלה חיים ולא חסר לה אחד מהם. ומכאן לומדים שהקרבן שבני נח מקריבים לה' פסול אם הוא מחוסר איבר.

קושיא: **ודילמא למעוטי טריפה:** המילים "ומכל החי" נצרכות ללמד שנח לא יביא בהמה טריפה (= העומדת למות) לתיבה. ואם כן אי אפשר ללמוד משם שלא יביא בהמה שחסר לה איבר. תירוץ: **הוא מ"לחיות זרע" נפקא:** את זה שנח לא יביא טריפה לומדים מפסוק אחר. ה' אמר לנח להביא את הבהמות בשביל "**לחיות זרע** על פני כל הארץ". ובהמה טריפה אינה יכולה להוליד. קושיא: **הניחא למאן דאמר טריפה אינה יולדת. אלא למ"ד טריפה יולדת, מאי איכא למימר?**

תירוץ: **האמר קרא "אתך" בדומין לך:** אלא שלא יביא טריפה, לומדים ממה שה' אמר לנח "שנים מכל תביא אל התבה להחית אתך", תביא את הבהמות דומות לך, כמו שאתה בריא כך גם הם צריכות להיות בריאות.

קושיא: **ודלמא נח גופיה טריפה הוה?** תירוץ: "תמים" כתיב ביה: על נח נאמר שהיה היה "תמים" והיינו שלם בלי מום. קושיא: **ודלמא 'תמים בדרכיו'?** כלומר במידות טובות. תירוץ: "צדיק" כתיב ביה: נאמר עליו שהיה "צדיק תמים". ומהמילה "צדיק" כבר לומדים שהיו לו מידות טובות, ואם כן נשארה לנו המילה "תמים" ללמוד ממנה לבריא. קושיא: **ודילמא תמים בדרכיו צדיק במעשיו?** עדיין ה"תמים"

לא מיותר. כי "תמים" הכוונה במידות טובות (כגון עניו ושפל רוח), ו"צדיק" הכוונה במעשים טובים (כגון שהוא לא גוזל וגונב מאחרים).

תירוץ: אי סלקא דעתך דנח גופיה טריפה הוה, מי קאמר ליה לנח דכוותך עייל שלמים לא תעייל? אל תעלה בדעתך שנח היה טריפה. כי אם נח היה טריפה, האם יתכן שהקב"ה אמר לו "להחיות איתך" דהיינו תביא בהמות כמותך דוקא טריפות ולא בריאות? אלא בהכרח שנח לא היה טריפה, והקב"ה אמר לו "איתך" כדי ללמד אותו להביא בהמות כמותו ולא טריפות. וממילא המילים "ומכל החי" מיותרות ללמד שלא יביא בהמה מחוסרת איבר.

שאלה: ומאחר דנפקא לן וכו': ועכשיו שלמדנו שלא יביא טריפה מ"איתך", אם כן "לחיות זרע" נשאר מיותר, ומה הוא בא ללמד? תשובה: מהו דתימא וכו': מהמילה "איתך" היינו חושבים שלא יביא טריפה, לא בשביל שהיא תוליד, אלא כדי שהיא לא תמות ותוכל לשמש לו כחברה (בכדי לכבד את נח). ולכן יכול נח להביא בהמה זקנה או מסורסת שאינה יכולה להוליד. ועל כך מלמד "לחיות זרע" שצריך להביא דוקא בהמה שיכולה ללדת.

*

הברייתא אמרה: טהורין אבל לא טמאין: היו מקריבים לפני שהוקם המשכן.

קושיא: ומי הוו טמאין וטהורין בההיא שעתא? הרי עדיין לא נתנה התורה, ולא היו דיני בעלי חיים טהורים וטמאים. תירוץ: א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאאנתן שלא נעבדה בהן עבידה העתידין ליטהר: היה מותר להם להקריב את הבעלי חיים שעתידיה התורה לטהר אותם לאחר שנים רבות. שאלה: מנא הוו ידעי? איך הם ידעו מה התורה תטהר? תשובה: כדרכ חסדא. דאמר רב חסדא העבירן לפני התיבה, כל שהתיבה קולטתן בידוע שהוא טהור: כשנח העביר אותם, אם התיבה קלטה רק שניים מהם הוא ידע שהם טמאים, ואם היא קלטה שבעה מהם הוא ידע שהם טהורים (חק נתן). כי הקב"ה אמר לו שיכניס לתיבה מהבהמה הטהורה שבעה והמטמאה שניים. ומאז ידע נח מיהם הטהורים ומי לא, ולימד את צאצאיו.

רבי אבהו אמר - אמר קרא "והבאים זכר ונקבה" הבאין מאיליהן: הם באו מאליהם לתיבה. אם באו שניים ביחד ידע שהם טמאים, ואם באו שבעה ידע שהם טהורים.

*

הברייתא אמרה: אמר מר - והכל קרבו עולות: כל הקרבנות שהקריבו לפני שהוקם המשכן היו רק עולות.

קושיא: עולות אין, שלמים לא? והא כתיב "ויזבחו זבחים שלמים לה' פרים": וזה היה בהר סיני, לפני שהוקם המשכן. ובכל אופן הקריבו שלמים. תירוץ: אלא אימא **הכל לכל קרבו עולות, ושלמים והחניא ולבני נח עולות אין שלמים לא:** יש לגרוס במשנה "לכל". דהיינו כולם הקריבו עולות, בין ישראלים ובין בני נח. אמנם הקרבת שלמים הותרה רק לישראלים מאחרי מתן תורה (כי עד אז גם הם היו נחשבים 'בני נח'), אך לא לבני נח.

כמ"ד לא קרבו שלמים לבני נח: והמשנה נוקטת כמאן דאמר שכני נח היו אסורים להקריב שלמים. הגמרא מביאה את המחלוקת.

מאי טעמא דמ"ד קרבו שלמים בני נח? דכתיב "והכל הביא גם הוא מכבדות צאנו ומחלביהן" איזהו דבר שחלבו קרב לגבי מזבח ואין כולו קרב לגבי מזבח? **הוי אומר זה שלמים:** שמקריבים רק את החלב שלהם אבל הבשר נאכל לבעלים.

מאי טעמא דמ"ד לא קרבו? דכתיב "עורי צפון ובואי תימן" תתנער אומה שמעשיה בצפון, ותבוא אומה שמעשיה בצפון ובדרום: כלומר הפסוק אומר שה' יזעזע את הגויים שמקריבים קרבנות רק בצפון, דהיינו עולות ששחיטתן בצפון, ובמקומם יבואו עם ישראל שמקריבים גם שלמים, ששחיטתן אפילו בדרום.

קושיא: ומר נמי הכתיב "ומחלביהן": וקשה למ"ד שלא קרבו שלמים. תירוץ: **משמניהן [ידיהן]:** הכוונה שהוא בחר את הבהמות הטובות ל'עולות'.

קושיא: ומר נמי הכתיב "עורי צפון": וקשה למ"ד שקרבו שלמים. תירוץ: **[ההוא] בקיבוץ גליות הוא דכתיב:** הפסוק מדבר על קיבוץ גלויות של עם ישראל מצפון ומדרום אל ארץ ישראל.

קושיא: והא כתיב "ויאמר משה גם אתה תתן בידינו זבחים ועולות ועשינו לה' אלהינו": משה דיבר על שני קרבנות. עולה, ו'זבחים' דהיינו שלמים לכאורה. והרי היה זה קודם מתן תורה, כאשר לבני ישראל היה דין של בני נח, ובכל אופן הם הקריבו שלמים. וקשה על מ"ד שבני נח לא הקריבו שלמים. **תירוץ:** **זבחים לאכילה ועולות להקרבה:** 'זבחים' הכוונה לבהמות הנשחטות לצורך אכילה. **קושיא:** והא כתיב "ויקה יתרו [חותן משה] עולה וזבחים": וזה היה קודם מתן תורה לכאורה. **תירוץ:** ההוא לאחר מתן תורה הוא דכתיב.

קושיא: הניחא למ"ד [יתרו] אחר מתן תורה היה, אלא למ"ד [יתרו] קודם מתן תורה היה מאי איכא למימר?

דאיתמר בני ר' חייא וכו': הגמרא מביאה את המחלוקת. **תירוץ:** למ"ד יתרו קודם מתן תורה היה, קסבר שלמים הקריבו בני נח!

כתנאי: והנושא הזה האם יתרו בא לפני מתן תורה או אחרי, זו מחלוקת תנאים.

שנאמר "ובהיכלו כולו אומר כבוד": בהיכלו של כל מלך נאמרה שירה לכבוד ה'.

שמא מכול בא לעולם וכו': הם שאלו אותו אולי מכול בא לעולם? וזה מה שאומר הפסוק "ה' למכול ישב". והפסוק ממשיך ועונה את תשובתו של בלעם אליהם "וישב ה' מלך לעולם" כלומר כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מכול לעולם וכו'.

רבי אליעזר אומר - קריעת ים סוף שמע ובא. שנא' ויהי כשמוע וכו': נאמר "ויהי כשמוע כל מלכי האמורי ... את אשר הוביש ה' את מי הירדן מפני בני ישראל עד עברם, וימס לבכם ולא היה בם עוד רוח מפני בני ישראל" (דהיינו אם הם שמעו על ייבוש הירדן בודאי ששמעו גם על קריעת ים סוף. מהרש"א).

ואף רחב הזונה אמרה לשלוחי יהושע "כי שמענו וכו': נאמר שם "כי שמענו את אשר הוביש ה' את מי ים סוף מפניכם ... ונשמע וימס לבכנו ולא קמה עוד רוח באיש מפניכם".

שאלה: מאי שנא התם דאמר "ולא היה בם עוד רוח", ומאי שנא הכא דקאמר "ולא קמה עוד רוח באיש"? **תשובה:** דאפילו אקשווי נמי לא אקשו: מרוב פחד, האיבר שלהם לא הצליח להתקשות. הגמרא שואלת מאיפה רחב ידעה? ומבארת שלא היה שר או נגיד שלא בא על רחב הזונה.

אמרו: רחב היתה בת עשר כשיצאו ישראל ממצרים, והיא זינתה במשך הארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, ובגיל חמישים היא התגיירה. ואמרה לקב"ה 'רבש"ע, בשלוש דברים חטאתי ובשלושתם יהא מחול לי'. שלושת הדברים הם - חבל חלון ופשתים. היא היתה גרה בחומת העיר, והיתה מעלה ומורידה את האנשים בחבל דרך החלון, וכשהיה צורך היא היתה מחביאה אותם בפשתי העץ שהיו על הגג. ובשלושת הדברים שבהם חטאה, היא הצילה את המרגלים ששלח יהושע.

*

חוזרים לברייתא לעיל (קטו):

אמר מר, ועובדי כוכבים בזמן הזה רשאים לעשות כן: להקריב בכמה לשם ה'.

מנא ה"מ: הגמ' מביאה ברייתא בה מבואר שרק בני ישראל מצווים על שחוטי חוץ ולא העובדי כוכבים, לפיכך כל אחד ואחד מהעכו"ם יכול לבנות במה לעצמו ולהקריב עליה כל מה שירצה.

א"ר יעקב בר אחא אמר רב אסי: בזמן איסור הבמות (כגון בזמן הזה) אסור לסייע להם בכך ולהקריב עבורם.

אמר רבה: אבל מותר להורות להם כיצד להקריב.

כי הא דאיפרא הורמיז: וכמו המעשה שהיה עם 'איפרא הורמיז' אמו של 'שבור' מלך פרס, ששלחה קרבן לרבא וביקשה ממנו שיקריבו עבורה את הקרבן הזה, אמר רבא לרב ספרא ולרב אחא בר הונא, לכו וקחו שני גויים בחורים באותו גיל (= שכך נוי לדבר), ותראו היכן הים העלה שרטון והתייבש ונעשתה שם קרקע, לפי שצריך לבנות את הבמה על קרקע שלא השתמש בה אדם מעולם, ותקחו עצים חדשים שלא השתמש בהם אדם מעולם, ותוציאו אש ממעדר חדש (= היו מכים במעדר על אבן ויוצאת אש), ותדליקו את העצים באש ותעלו את הקרבן לשם שמיים.

א"ל אביי: אמר אביי לרבא - אמרת להם לקחת עצים חדשים כיון שרבי אלעזר בן שמוע סובר שכשם שצריך לבנות מזבח מאבנים של השתמש בהם אדם מעולם, כך צריך לקחת עצים שלא השתמש בהם אדם מעולם. וקשה עליך והא מודה ר"א

בן שמוע בכמה, כלומר והרי ר"א בן שמוע מודה שבכמה לא צריך להביא עצים חדשים.

[מכאן ע"פ ביאור חברותא]

דתניא: כתוב אחד אומר "ויתן דוד לארונה במקום [בעבור המקום] שקלי זהב משקל שש מאות" ומאידיך כתיב "ויוקן דוד את הגורן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים".

הא כיצד יתיישבו שני המקראות הללו שסותרין זה את זה? [גירסת רש"י] מקום מזבח קנה דוד בחמשים, ומקום כל הבית קנה בשש מאות.

רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסתאי: גבה מכל שבט ושבט חמשים, שהן בסך הכל משנים עשר שבטים שש מאות שקלים, ונתקיימו שני המקראות.

רבי אלעזר בן שמוע אומר: כך פירוש המקראות: "ויוקן דוד את הגורן" ולא פירש כאן בכמה קנאו אלא כדמפרש בענין במקום אחר.

ומה מפורש? "ויתן דוד לארונה במקום זהב משקל שש מאות". אבל את שאר הדברים שנאמרו בהמשך, דהיינו, הבקר לעולה, והמוריגים וכלי הבקר לעצים שקנאם כדי להבעיר בהם אש על המזבח, קנה דוד בכסף שקלים חמשים.

ומנין שלקח דוד מוריגים וכלי בקר לעצים? שנאמר "ויאמר ארונה אל דוד יקח ויעל אדוני המלך הטוב בעיניו ראה הבקר לעולה והמוריגים וכלי הבקר לעצים".

ואיך לקח דוד מארונה את המוריגים וכלי הבקר לצורך עצים להקרבה, והרי נשתמש בהם ארונה? אלא ודאי משום שהיה זה בכמה [בשעת היתר הבמות כשעמד המשכן בגבעון] ומודה רבי אלעזר בר שמוע שבכמה אין צורך בעצים שלא נשתמש בהם הדיוט, ומכאן קשה על רבא מדוע אמר להם שיקחו עצים חדשים?

תירוץ: ורבא אמר לך, התם נמי בחדתי, המוריגים וכלי העצים היו חדשים שלא נשתמש בהם ארונה.

מאי "מוריגים"? אמר עולא: מטה של טורבל. מאי מטה של טורבל? אמר אביי: עיזא דקרקסא דדיישן דשתאי. לוח עץ שיש בו שיניים וגם חריצים ומשמש לחיתוך הקשים לאחר הדישה לעשות מהן תבן.

אמר אביי מאי המקור מקרא שהמורג עשוי כן? שנאמר "הנה שמתוך למורג חרוץ [עשוי חריצים] חדש בעל פיפיות, תדוש הרים ותדוק".

מקרי ליה רחבה לבריה, רחבה לימד את בנו את המקראות הללו, והקשה שיש לכאורה סתירה בפסוקים:

כתיב "ויתן דוד לארונה", וכתיב "ויקן דוד" כמובא לעיל. הא כיצד? גובה מכל שבט ושבט חמשים שהן שש מאות.

ואכתי קשיין קראי אהדדי, התם כתיב "כסף", ואילו הכא נאמר "זהב", ועדיין לא נתיישבו המקראות.

ומתריצין: אלא, אימא: גובה כסף שוה ערך של משקל שש מאות שקלי זהב לכל השבטים, ומכל שבט גבה כסף השוה לסך חמישים שקלי זהב.

*

למדנו במשנה - קדשים קלים נאכלים בכל מחנה ישראל בזמן שהיו ישראל במדבר.

אמר רב הונא: בכל מקומות ישראל נאכלים קדשים קלים.

וסלקא דעתא שכוונתו לומר: בכל מקום שיש שם אחד מישראל ואפילו יצא חוץ למחנה ישראל אוכל שם קדשים קלים.

אמר ליה רב נחמן לרב הונא: ומחנות במדבר לא הואי?

והא תניא: כשם שהיו שלש מחנות במדבר כך היה מחנה בירושלים, ואלו הם גבולותיהן: מירושלים עד להר הבית - מחנה ישראל.

מהר הבית עד לשער ניקנור שער המזרח של העזרה - מחנה לוויה.

מכאן ואילך - מחנה שכינה, והן הן קלעים שבמדבר.

ולפנים משער ניקנור קדושתו שוה למקום שהיה לפנים מהקלעים במשכן, ומשמע שהיה במדבר מחנה ישראל, והרי דין קדשים קלים שנאכלים רק במחנה ישראל ואיך אמרת שנאכלים בכל מקום? ומתריצין: אימא כך אמר רב הונא: קדשים קלים

נאכלים בכל מקום שהוא **מחנה ישראל**, דהיינו, אפילו בשעת סילוק מסעות, מוליכן עמו ואוכלן במחנה במקום חנייתן.

ומקשינן: **פשיטא!**?

ומתריצין: **מהו דתימא איפסלו ביוצא** בשעה שהיו נוסעים ומפרקין את המשכן **קא משמע לן**. ומקשינן: **ואימא הכי נמי** שיפסלו, ומנין המקור להכשירן?

ומתריצין: **אמר קרא "ונסע אהל מועד"**. ודרשינן: **אף על פי שנסע אהל מועד הוא** וממילא נחשבו הנוסעים עמו כמחנה ישראל.

[עד כאן ע"פ ביאור חברותא]